

Ενότητα: Γνώση – Έξοδος- Έρωτας- Θάνατος: Πρόταση Διακειμενικής Μελέτης για την Τρίτη Λυκείου στο μάθημα της Ορθόδοξης Χριστιανικής Αγωγής

Παπαδοπούλου Λιάνα, M.Ed.of Curriculum

Η πρόταση αφορά στο χώρο των Αναλυτικών Προγραμμάτων και πραγματεύεται το ζήτημα αν μπορεί ένα Ανθρωπιστικό Αναλυτικό Πρόγραμμα, να συμπεριλάβει στην προστιθέμενη γνώση που προσφέρει Αξίες στη βάση του Δομολειτουργισμού. Στην παράθεση της Ενότητας που προτείνω, επιχειρώ τη συνεξέταση συνεπαγωγών από τη φιλοσοφία την κοινωνιολογία, τη θεολογία και τη ψυχολογία, μέσα από το σχεσιακό πλαίσιο Γνώση- Έξοδος- Έρωτας –Θάνατος, σε μια διακειμενική παρουσίαση διάρκειας δέκα διδακτικών περιόδων.

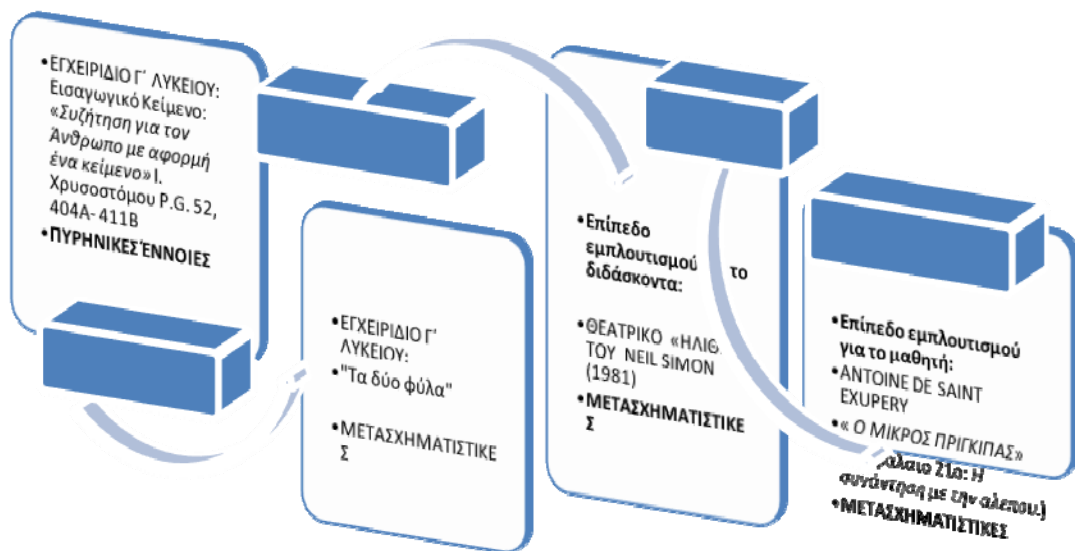
Λέξεις-κλειδιά: Ανθρωπιστικό Αναλυτικό, Δομολειτουργισμός, προσωπισμός.

Εισαγωγή:

Όταν αναπτύσσουμε Αναλυτικά Προγράμματα σε επιστημονική βάση υπό το φως της κριτικής, δεν καθορίζουμε ποτέ ενότητες. Όταν δε σε μικρο-επίπεδο βάσει συγκεκριμένων μαθησιακών αναγκών καθοριστούν ενότητες, τα κριτήρια καθορισμού τους, δεν είναι ποσοτικά. Γιατί η ανάπτυξη του ζητούμενου, της μεταγνώσης δηλαδή, είναι εκ διαμέτρου αντίθετη από την παρεχόμενη ποσότητα ενοτήτων ενός εγχειριδίου «*τυφλοσύρτη*» όπως εύστοχα περιγράφει η Κουτσελίνη, συμπληρώνοντας, παρακάτω: « *η προσπάθεια του εκπαιδευτικού να διδάξει την ύλη, ουσιαστικά τον αποξενώνει από την παιδαγωγική του αυτονομία, η οποία υπαγορεύει να διδάσκουμε τους μαθητές δια της ύλης και όχι ύλη δια των μαθητών. Χωρίς παιδαγωγική αυτονομία ο εκπαιδευτικός γίνεται μεταφορέας σελίδων βιβλίου και αποξενώνεται και από τον ίδιο τον μαθητή, ο οποίος παρακολουθεί εξ αποστάσεως τη διδασκαλία προδιαγεγραμμένου περιεχομένου* » (Κουτσελίνη 2010:132).

Η Τρίτη Λυκείου και οι ανάγκες των συγκεκριμένων μαθητών:

Ονομάζω τη φάση, φάση διαπραγμάτευσης μεταξύ μιας συστημικά απρόσωπης από τη μια και μιας πλαστής κοινωνίας της συνέπειας -που εμείς έχουμε πλάσει- από την άλλη, για τα παιδιά. Ομολογώ, πως στην πολύχρονη συνεχή εμπλοκή μου με τους τελειόφοιτους, οι ανησυχίες και οι προβληματισμοί τους δεν έχουν μετατοπιστεί, έχει γίνει απλά οικείος στα παιδιά αυτά ο οικονομικός «τέταρτος κόσμος» του έβδομου κεφαλαίου που φάνταζε μακρινός στα πρώτα μου βήματα- και άρχισαν να βιώνουν και τον όρο *εργασιμότητα* (απότοκο του προηγούμενου όρου) που εισηγούμουν να γνωρίζουν για εμπλουτισμό του λεξιλογίου τους. Πληροφοριακά, το προς χρήση διδακτικό εγχειρίδιο της Τρίτης Λυκείου απαρτίζεται από εικοσιτέσσερα δοκίμια και ένα εισαγωγικό πατερικό κείμενο ανθρωπολογικού προβληματισμού. Συνολικά είκοσι πέντε αφορμές για σύγχρονο αναστοχασμό, όταν ο εκπαιδευτικός έχει λάβει τα εφόδια να τα επεξεργαστεί κατάλληλα. Εφαρμόζοντας λοιπόν τις αρχές ενός Αναδομητικού Αναλυτικού και έχοντας βάση το δομολειτουργισμό, με ισοζύγιο τη θεολογία της ανάδειξης της μοναδικότητας του προσώπου, δόμησα μια πρόταση διακειμενικής επεξεργασίας, εντός της οποίας προτείνονται υπό μορφή Ενότητας

προς διδασκαλία:

Πρόκειται για:

1. Κείμενο στο οποίο αποδίδω ρόλο εννοιολογικού προοργανωτή: εισαγωγικό κείμενο Ιωάννου Χρυσοστόμου - διδακτικό εγχειριδίου της Γ' Λυκείου (P.G. 52, 404A- 411B)
2. Διδακτική ενότητα 11 της Γ' Λυκείου
3. Θεατρικό «*Ηλίθιοι*» (1981) του Neil Simon σε ανάλυση για εμπλουτισμό του διδάσκοντα
4. Κεφάλαιο 21 από το «*Μικρό Πρίγκιπα*» του Exupery για την ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων.

Λέξεις-κλειδιά που συνδέουν τις τέσσερις επιλογές: η θεολογία της γνώσης, της εξόδου από το «εγώ», ο έρωτας (γνώση) και ο θάνατος (του «εγώ»).

Η επεξεργασία

Θα ακολουθήσει εξελικτική σειρά από τη δόμηση των πυρηνικών εννοιών στην επεξεργασία και εφαρμογή των μετασχηματιστικών στη βάση του BDA Lesson Structure. (Τι γνωρίζει ο μαθητής πριν- κατά- μετά- τη διδασκαλία). Θεωρώ το Εισαγωγικό Κείμενο του Ιωάννη του Χρυσοστόμου ως την τράπεζα των πυρηνικών γνώσεων του εγχειριδίου και την πηγή εννοιολογικού ανεφοδιασμού που οδηγούν στην ανάλυση περιεχομένου όλων των κεφαλαίων του εγχειριδίου.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1. Εισαγωγικό Κείμενο: «*Συζήτηση για τον Άνθρωπο με αφορμή ένα κείμενο*» Ι. Χρυσοστόμου P.G. 52, 404A- 411B , σελίδες εγχειριδίου 10-12.

- **Γενικός Σκοπός** του Εισαγωγικού Κειμένου: Τα παιδιά να γνωρίσουν τη μοναδική αξία της ψυχοσωματικότητας του ανθρώπινου προσώπου μέσα από το μυστήριο της Ενανθρώπισης και την αναπλαστική αξία του «όλου» ψυχοσωματικού ανθρώπου μέσω της Ορθόδοξης Μυστηριολογίας.

- **Άξονες οργάνωσης** του Εισαγωγικού Κειμένου: Η πληροφορία και το περιεχόμενο: προσχεδιάζω τις πυρηνικές έννοιες και δημιουργώ με αυτές κατάλογο πληροφοριών. Συσχετίζω δηλαδή έννοια- πληροφορία, στοχεύοντας στην αντίστοιχη δραστηριότητα εμπέδωσής τους. Με ενδιαφέρει η καταλληλότητα των δραστηριοτήτων, ως προς το σημείο συμβολής τους στην κατανόηση εννοιών για τα συγκεκριμένα γνωσιολογικά «σημεία εισόδου» διαφορετικών μαθητών που έχω στη συγκεκριμένη τάξη μεικτής, πολλαπλής ικανότητας.
- **Πυρηνικές Γνώσεις:** Το Εισαγωγικό Κείμενο αποτελεί το πεδίο άντλησης των Πυρηνικών Γνώσεων για την Τρίτη Λυκείου. Πρόκειται δηλαδή πλειάδα *Εννοιών, Πληροφοριών, Δεξιοτήτων, Στάσεων και Αξιών*, που μετασηματιστικά ευρίσκονται σε όλο το διδακτικό εγχειρίδιο. Έννοιες- Πληροφορίες: Συνθετική Ανθρωπολογία = ψυχοσωματικότητα: όλες μας οι ενέργειες είναι ισότιμα συνθετικές, ψυχοσωματικές. Πρότυπο συνθετικής θε-ανθρωπολογίας: ο σαρκωμένος Θεάνθρωπος. Έννοια «εικόνα» ως διατήρηση σχέσης με τον εαυτό, το Θεό, το συνάνθρωπο, τη κτίση. «μη εικόνα», ως έκπτωση και αλλοτρίωση σχέσεων με τον εαυτό, το Θεό, το συνάνθρωπο, τη κτίση (θεολογικά η σχάση και η σχέση). Έννοια «ανάπλαση»: αναπλάθεται ο όλος άνθρωπος: ψυχή, σώμα, περιβάλλον ψυχολογικό, ανθρωπογενές, φυσικό. Πυρήνας ανάπλασης η ψυχή, που μεταλαμπαδεύει τη σχέση αποκατάστασης στις άλλες δύο περιοχές (σώμα και περιβάλλον). Ο Χριστός ως «καταλύτης θανάτου»: διαφαίνεται θεολογικά μέσα από την έννοια «*καταφθάνει ο ίδιος*» (βλ. κείμενο σελ.11) η σχέση «όμοιων» ουσιών: καταλύτες στη χημεία οι ουσίες οι οποίες εξουδετερώνουν τη φθορά μόνο από όμοιές τους, χωρίς οι ίδιοι οι καταλύτες να υφίστανται φθορά και αλλοίωση: έτσι και ο Θεάνθρωπος δια της ενανθρώπισης δρα ως καταλύτης θανάτου για το ψυχοσωματικό άνθρωπο. Η ενανθρώπιση είναι το μέσο κατάλυσης του θανάτου: το όμοιο θεραπεύεται μόνο δια του ομοίου. Βλέπε στο σημείο αυτό τα Πατερικά Κείμενα: Χρυσοστόμου: « *Η εορτή των Χριστουγέννων*» P.G.36, 633-636 και Γρηγορίου Ναζιανζηνού: «*Η Ενανθρώπιση του Θεού*» P.G.36, 312-31. Κομβικό σημείο η λέξη κλειδί «*όμοιο*». Ο Χριστός δια της ενανθρώπισης γίνεται καταλύτης θανάτου - σχέση «όμοιου» (ψυχοσωματικού δηλαδή ανθρώπου) με το άλλο «όμοιο» (το δεύτερο Πρόσωπο της Αγίας Τριάδας, τον σαρκωμένο Θεάνθρωπο). Δεξιότητες- τρόπος

σκέψης: Κατανόηση σταδίων της Ψυχολογίας του Βάθους -παράγραφοι 1 και 2 του κειμένου ως η επιτυχημένη πατερική *τεχνική*¹ του ορθόδοξου ποιμαντικού διαλόγου. Ελευθερία και αγάπη ≠ «εισαγομένου» ηθικισμού, εξωτερικού καθωσπρεπισμού και τυπολατρίας. Μυστήρια = φάρμακο σωτηρίας και βιωματικής επικοινωνίας (όσμωση). Διαχωρισμός της μοναδικότητας του προσώπου από τις πράξεις του (ο Θεός σκύβει στην ανθρώπινη ψυχή «*όπως ήταν βουτηγμένη στη βρωμιά*» για να την εξωραΐσει, να την επαναφέρει δηλαδή στην αρχική ομορφιά συντηρώντας την σε αυτή την κατάσταση δια του «φαρμάκου», των μυστηρίων. Κομβικό σημείο η φράση : «*Για να μάθεις τον έρωτα του νυμφίου*» (σελ.12) Στάσεις και αξίες: Αρχή της συγκειμενικότητας του κειμένου: Συγκείμενο ορίζω τις τοπικού χρώματος συνθήκες και κοινωνικοπολιτισμικές συνήθειες που επικρατούν σε κάθε εποχή και πολιτισμό και διαμορφώνουν κατά αντίστοιχο τρόπο τη σκέψη, τον ηθικό προβληματισμό των συγκεκριμένων ανθρώπων, κατά συνέπεια και το περιεχόμενο του κειμενικού λόγου. Άρση των φοβικών περί Θεού στερεοτύπων του συγκεκριμένου: Ο Θεός δεν είναι φοβική και ανέραστη επιβολή, αλλά χαρισματική ελευθερία συνειδητοποιημένων κοινωνιών αγάπης.

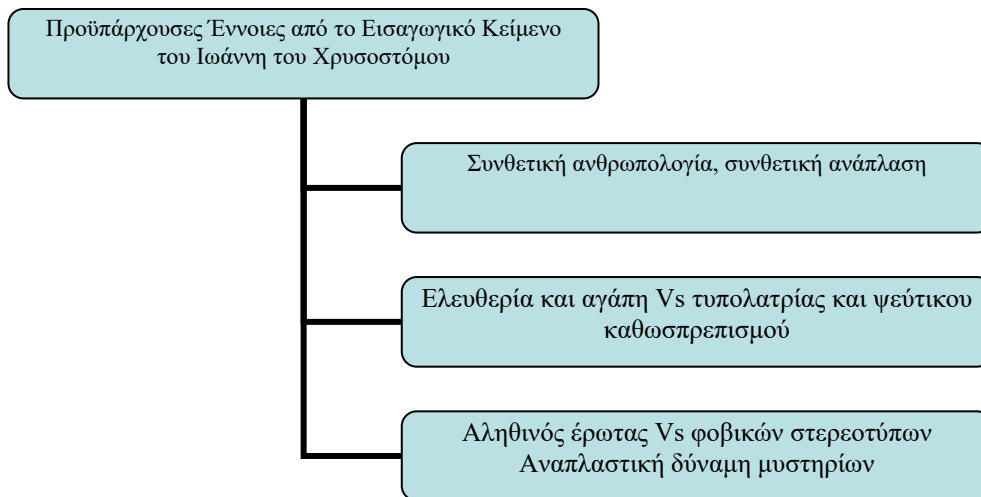
Επισημάνσεις:

Ψυχολογία του Βάθους: Πώς ο Ιερός Χρυσόστομος ξεκινά από την παράσταση ενός «τρομερού» Θεού (παράγραφος 1 σελ 10) και καταλήγει σε ένα Θεό θυσιαστικής αυτοπροσφοράς; Από την «άρνηση» δηλ. τη θέση ότι ο Θεός = φόβος, όπως δηλαδή τον νόμιζαν πλειοψηφικά οι απλοϊκοί άνθρωποι- στην διαπραγμάτευση και από εκεί στην αποδοχή και ομολογία. Η τεχνική συνίσταται στην προσπάθεια του καθοδηγητή να εισέλθει στην προβληματική ψυχολογία του ακροατή, ξεκινώντας από τη θέση του δεύτερου την άρνηση δηλαδή, στη φαινομενική αποδοχή της θέσης του -ως διαπραγμάτευση υπό το μανδύα της «ανεπίσημης», της διακριτικής θα έλεγα παροχής εσωτερικού, ψυχολογικού χρόνου- και από εκεί στη θεραπεία, αποδοχή- ομολογία. Στην περίπτωση του κειμένου, για τον ακροατή της εποχής και το όλο συγκείμενο-πλαίσιο, ο Θεός ήταν «*φοβικός*» (παράγραφος 1). Ο Ιερός Χρυσόστομος, ξεκινά από τη φαινομενική αποδοχή ενός τρομερού Θεού (όπως τον απεικονίζει σκόπιμα στην

παράγραφο 1 σκιαγραφώντας την επικρατούσα για το Θεό αντίληψη της εποχής-τη νόρμα), με σκοπό ομαλά να οδηγήσει τον ακροατή από την άρνηση και το φόβο, στη διαπραγμάτευση: «κι αυτός (ο τόσο τρομερός Θεός που νομίζατε ως τώρα δηλαδή)...επιθύμησε= ερωτεύτηκε την αμαρτωλή) παράγραφοι 2 και εξής και την αποδοχή ενός θυσιαστικού Θεού ερωτικής αυτοπροσφοράς. Έρωτας= έκ-σταση και οδηγός αυτογνωσίας της δικής σου μικρότητας δια της γνώσης του άλλου, κάτι που θα εμπεδωθεί με την Ενότητα 11 και εκεί στοχεύω. Η αποδοχή οδηγεί στην ομολογία του «είμαι αμαρτωλή και βρώμικη» (Κείμενο σελ.11) και στο τελικό στόχο: «σε κρατάω μέσα μου»(σελ.12),με το Μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας.

Πρόσθετες προτεινόμενες πηγές : Ι. Χρυσοστόμου: « Η εορτή των Χριστουγέννων» P.G.36, 633-636 και Γρηγορίου Ναζιανζηνού: « Η Ενανθρώπιση του Θεού» P.G.36, 312-31. Τα δύο κείμενα επικεντρώνονται στη χρήση της έννοιας: Ο Χριστός δια της ενανθρώπισης γίνεται καταλύτης θανάτου - σχέση «όμοιου» (ψυχοσωματικού δηλαδή ανθρώπου) με το άλλο «όμοιο» (το δεύτερο Πρόσωπο της Αγίας Τριάδας, το σαρκωμένο Θεάνθρωπο). Εισήγηση: παράλληλη διαθεματική προσέγγιση: η έννοια του καταλύτη στη χημεία: έρευνα- υλικό για τους καταλύτες στη χημεία και την εκεί θεραπευτική σχέση όμοιων ουσιών.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2. Διδακτική Ενότητα 11 «Τα δύο φύλα», σελίδες εγχειριδίου 86-94

Με βάση τις προϋπάρχουσες γνώσεις των μαθητών που έχουν δομηθεί από το προηγούμενο στάδιο σημαίνουμε τα ακόλουθα:

- **Γενικός Σκοπός** της Ενότητας: Ο συσχετισμός του έρωτα με την αναγωγικότητα της “εξόδου” από το εγκλειστικό «εγώ»: θεολογικά, ο θάνατος. Η μυστηριακή, ψυχοσωματική διάσταση του έρωτα. Αποφυγή ευσεβιστικών ή άλλης προέλευσης μονομερών παρανοήσεων. Πατερικές παραπομπές επί των εννοιολογικών κομβικών σημείων.
- **Άξονες Οργάνωσης** της Ενότητας: 1.1. Η Πληροφορία, 1.2. Το Ενδιαφέρον των συγκεκριμένων μαθητών για παραμέτρους που θα προταθούν. Λαμβάνω υπόψη τις αρχές της Διαφοροποίησης Διδασκαλίας σε τάξη μεικτής ικανότητας και τις αρχές της Πολλαπλής Νοημοσύνης.
- **Πυρηνικές Γνώσεις** που αφορούν στην Ενότητα: Έννοιες- Πληροφορίες επιγραμματικά: Φύλο = ταυτότητα και ετερότητα βιολογική και ψυχολογική. Έρα(σ)μαι = αγαπώ, ποθώ. Χαρακτηριστικό του η υπέρβαση και ποτέ η μονομέρεια. Διαστάσεις: Πλατωνική, Σωματική, Παιδαγωγική, Πνευματική, Μυσταγωγική. Σε όλες του τις παραμέτρους, χαρακτηριστικό του έρωτα, η συγκεκριμένη αναφορά (φέρομαι προς τα άνω, η αναγωγή) και κατεύθυνση Προσώπου (είμαι έναντι τινός με παρρησία). Γένεσις 4,1: *Ρήμα «γιγνώσκω»* = δεν συλλέγω πληροφορίες , αλλά ανοίγομαι σε διαστάσεις πέραν της δικής μου ατομικότητας, παύω να αυτοπεριορίζομαι και εμπιστεύομαι τον ψυχισμό μου στον εσωτερικό κόσμο του αντίθετου φύλου. Γένεσις 2,24: *«Σάρκα μία»* : Δηλώνει τον όλο ψυχοσωματικό και μη κατακερματισμένο άνθρωπο. Ενότητα = η

διατήρηση της ταυτότητας και της υποστατικής ιδιαιτερότητας των προσώπων. Συνθετική- η ανθρωπολογία των Ορθόδοξων Πατέρων. Θεϊκός έρωτας: μοναχισμός = έξοδος από το «εγώ». Συζυγικός: μπολιάζεται με την κατακόρυφη θεία διάσταση = στόχος του ορθόδοξου γάμου η κοινή αγωνιστική πορεία των συζύγων προς τη συνθέωση. Διατήρηση υποστάσεων/ διατήρηση ισοτιμίας/ αλληλοπεριχώρηση/ συγχώρηση. Κοινός ο αγώνας θεϊκού και συζυγικού έρωτα: η άρση του εγωισμού. Ο Άρτος και ο Οίνος μεταβάλλονται, οι σύζυγοι συναφθαρτοποιούνται δια της κοινής αγωνιστικής εν Χριστώ πορείας. Γιατί ο θρησκευτικός γάμος; Για να μπολιαστεί ο φθαρτός έρωτας με το άφθαρτο Σώμα του Χριστού. Σύνδεση του γάμου ως αληθινής κοινωνίας προσώπων με τη Θεία, Αγιοτριαδική αλληλοπεριχωρητική Κοινωνία ως συνειδητή λατρευτική κοινωνία αγάπης και ελευθερίας και διατήρησης υποστατικών ιδιομάτων (ορίων προσωπικής ελευθερίας και δημιουργικότητας). Δεξιότητες- τρόπος σκέψης: Να συναισθανθούν τις θεολογικές προεκτάσεις του μυστηρίου του γάμου ως συνθέωση συζύγων = Εύα ως «βοηθός» («βοώ», φωνάζω, καλώ προς τη συνθέωση) τον Αδάμ. Πρότυπο διατήρησης σχέσεων των συζύγων: Ο Αγιοτριαδικός αλληλοπεριχωρητικός τρόπος ζωής. Να μπορούν να διαχωρίζουν με διακριτική ευχέρεια την περίπτωση του ορθόδοξου μοναχισμού όπου η ολοκλήρωση σ' αυτή την περίπτωση επιτυγχάνεται σταυρικά: με την αγάπη προς τους άλλους και το δόσιμο στο Θεό αποφεύγοντας ευσεβιστικές παρανοήσεις. Σύνδεση με το κεφάλαιο 9 και επαναφορά του κομβικού σημείου: *«Η Μωρία του Σταυρού» σε συνάρτηση με το Θείο Έρωτα στον Ορθόδοξο μοναχισμό.* Στάσεις και αξίες: Να είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται τη θεολογική σημασία και τις προεκτάσεις του όρου «ολοκλήρωση» στο πρόσωπο του διαφορετικού φύλου ως στάση ζωής απαλλαγμένοι από τη δυστοπία του ευσεβισμού. (Προτεινόμενα Πατερικά Κείμενα: Βασιλείου του Μεγάλου *«Οι γυναίκες που με το πρόσχημα της ευσεβείας αρνούνται τη συζυγική σχέση»*.Εις Ματθαίον ομιλία ΠΣΤ', 4, ΕΠΕ 12, 312-MG 58, 768 και Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά *Προς Ξένην, PG.150,1069C.*)

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΔΙΑΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΑΣΩΝ ΜΕ ΔΥΟ ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ:

ΠΗΓΗ 1

Για εμπλουτισμό του διδάσκοντα: Λέξεις-κλειδιά: έρωτας, γνώση, έξοδος από το εγώ.

Στοιχεία ταυτότητας της πηγής:

Είδος: θεατρικό έργο. Τίτλος : “*Fools*” . Έτος συγγραφής: 1981. Συγγραφέας: Marvin Neil Simon .

Ελληνική απόδοση του τίτλου : «*Οι Ηλίθιοι*».

Περίληψη του έργου:

Η υπόθεση εκτυλίσσεται σε ένα μικρό χωριό της Ουκρανίας, το Κουλιέσνικοβ (Kulyenchikov) τέλη του 18^{ου} αιώνα. Στο χωριό καταφθάνει για να διδάξει, ο νεοδιόριστος οραματιστής δάσκαλος Λεόν (Leon Stephanovitch Tolchinsky) που δεν αργεί να ανακαλύψει πως κάτι παράδοξα κουφό και μυστηριώδες συνάμα επηρεάζει τη συμπεριφορά και τη δράση των απλοϊκών και καθόλου ευφυών κατοίκων του. Πρόκειται για μια κατάρα κληρονομικής διαδοχής ηλιθιότητας, που κατά γενική παραδοχή βασανίζει τους κατοίκους από γενιά σε γενιά. Ο Λεόν γνωρίζει τη γοητευτικότερη Σοφία (Sofia Irena Elenya), κόρη του γιατρού της κοινότητας, την οποία ερωτεύεται κεραυνοβόλα. Το ίδιο αναγωγικό συναίσθημα δυναμιτίζει την ύπαρξη της κοπέλας, που κι αυτή δεν ξεφεύγει της κληρονομικής διαδοχής των «*Ηλιθίων*»... Μεταξύ των δύο νέων αρχίζει ένας μη ισοσθενής αγώνας προς αποκατάσταση του δίπολου: Δύναμη- Γνώση, με αντίπαλο τον «*τρίτο*», τη φθοροποιό δύναμη του χρόνου.

Ανάλυση:

Το πλαίσιο , η δυναμική της βούλησης, κι ο έρωτας:

Τέλος 18^{ου} αιώνα, Ρωσία [Ουκρανία]: Ο ηγετικός ρόλος της Εκκλησίας στις χώρες της Ευρώπης παγιώνεται. Τα κράτη αναλαμβάνουν τη διαδοχή της συγκεντρωτικής μικροπολιτικής [Δύναμη- Εξουσία]. Σε επίπεδο φιλοσοφίας, η ελευθερία ως “*liberation*”-*απελευθέρωση* και η καθυπόταξη της ανθρώπινης λογικής ως “*enslavement*”-*υποδούλωση* συνδέονται λειτουργικά με την κάθε μορφή εξουσίας. Προσωπικά μεταξύ ελευθερίας και καταστρατήγησης της λογικής, σχηματοποιώ το ακόλουθο «*συστημικό*» αντιδάνειο το παρμένο από το χώρο της Θεωρίας Δόμησης των Κοινωνικών Συστημάτων σε μακρο-επίπεδο: Η κοινωνία ως σύστημα Αξιών, αποτελεί ένα ραφιναρτισμένο ενίοτε άτσαλο-πανοπτικό παρακολούθησης σύστημα [δανείζομαι τον όρο πανοπτικό panoptical από το Γάλλο

φιλόσοφο και ιστορικό Paul-Michel Foucault (1926 – 1984) και την ιδέα του για το πανοπτικό σύστημα στο έργο του «*Discipline and Punish*» (*Naissance de la prison*). Το έργο εκδόθηκε στα γαλλικά 1975 και μεταγλωττίστηκε στα αγγλικά το 1977. Αφορά στη γέννηση της ιδέας της κλειστής φυλακής από το 1757 με κοινωνιολογικές και ανθρωπολογικές προεκτάσεις επιβολής της όποιας παγιωμένης νόρμας κατά εποχή, συγκείμενο, ιδεολογία, αξιολογικό πλαίσιο, αφού η έννοια του «κανόνα» (όπου κανόνας= η νόρμα) δεν περιορίζεται ποτέ (μόνο) στην προσωπική σφαίρα του ατόμου. Το άτομο απελευθερώνεται από κοινωνικά προκαθορισμένες δομές, με σκοπό (αναπόδραστα) να ενταχθεί και να πειθαρχήσει σε άλλες]. Μήπως λοιπόν ο Simon, βιώνοντας το American dream ως liberation, καυτηριάζει τις όποιες non- American δομές, πειθαρχώντας με τον τρόπο αυτό σε ένα δικό του φιλοσοφικό enslavement: στο αμερικάνικο κοινωνικό σύστημα, το οποίο υπηρετεί πιστά με ένα ιδιότυπα χιουμοριστικό τρόπο χειραγώγησης του κοινού; Χαριτολογώντας αναφέρει: “*New York is not Mecca. It just smells like it*”. (Η Νέα Υόρκη δεν είναι Μέκκα. Απλούστατα, κοντολογίς, δεν διαφέρει σε τίποτα με την πρώτη.)

Ο Έρωτας στους «*Ηλίθιους*» του Simon:

Ο Έρωτας είναι κατάσταση αναγωγικής αυτογνωσίας. Η αυτογνωσία ενυπάρχει στα ανθρώπινα όντα ως πνευματική ενδελέχεια: κατά φύση ενοικούσα, σύμφυτη δηλαδή δύναμη, δεκτική μεταμορφωτικής εξόδου έναντι «τινός» (Γιανναράς 1987:49)⁴ του αγαπωμένου προσώπου. Έξοδος από το «εγώ» ο Έρωτας; έξοδος από στεγανά κλισέ υποβολιμαίων σκοπιμοτήτων και στους «*Ηλίθιους*». Η αυτογνωσιακή ενδελέχεια είναι άτυπα διακριτή στους χαρακτήρες των ηρώων του Simon. Η επίγνωση της όποιας κατάστασης δια του έρωτα -της κατά γενική ομολογία δεκτικής βελτιώσεων, ακόμα και ανατροπών- στις οποίες να πρωταγωνιστεί η ανθρώπινη βούληση, δεν αποτελεί τίποτε άλλο από ατραπό αυτογνωσίας. Στο έργο εξυμνείται η *φαινομενολογία* ως η πολυπρισματική θέαση των προσωπικών σχέσεων μέσω των ανθρώπινων συναισθημάτων. Εκεί από όπου και όταν απουσιάζει «ο άλλος» από το συναισθηματικό μας πεδίο, τότε τα πράγματα τα οργανώνουμε γύρω και μέσα μας ασύστολα κεντρομόλα. Η άγνοια είναι πάντα κεντρομόλα. Αντικείμενο εστίασης, ο αυτάρκης (αυτάρκης= ανέραστος) εαυτός μας. Η αυτογνωσία που συντελείται δια του έρωτα, εμπεριέχει από τη φύση της το φυγόκεντρο στοιχείο δυναμικά, εξελικτικά. Είναι «*η εξημέρωση της αλεπούς*» εκεί (τόπος η ψυχή) όπου η πνευματική παρουσία της βιολογικής απουσίας του άλλου του Sartre θα είναι ζωντανή στους αιώνες ως «*χρώμα του σιταριού*» που θα συναντήσουμε στο τέταρτο κείμενο της Ενότητας. Γνωσιολογία ως εκ-σταση, ως δυναμική αυθυπέμβαση και οντολογία συναμφοτέρα ο Έρωτας. Κεντρομόλος μόνο ο εγκλεισμός. Αυτό που συμβαίνει στη Σοφία Ζουμπρίτσκι, (τη Γνώση) είναι η εξοδική έκρηξη από το φοβικό «εγώ», το σπάσιμο των αόρατων δεσμών της υποβολιμαίας εκ των έξω αυτοεικόνας αλλά και εικονολογίας που η ίδια έχει για τους άλλους. Ο συναισθηματικός «Άλλος»

ενσαρκώνεται στο πρόσωπο του Λεόν Τολτσίνσκι (ο Άνθρωπος). Τούτος, συναισθηματικά ανεμπόδιστα, εκούσια ανεμπόδιστα, προβάλλει στο πεδίο της Γνώσης (γνώση η Σοφία) επιχειρώντας όχι να τη μετατρέψει σε αντικείμενο του δικού του κόσμου, αλλά να συντελέσει καταλυτικά στη δική της αυτό-αναφορική έξοδο: την ελευθερία από τους ίδιους τους φοβικούς προκαθορισμούς της. Απότοκο, η κάθαρση μιας ανυπόστατης κατάρας. Ο Άνθρωπος (ο Λεόν) μεταμορφώνεται σε κάτοπτρο αυτογνωσίας (κάτοπτρο ο Έρωτας) για τη Γνώση.

Ύμνος στον Εμπειρισμό- Υπαρξισμό:

Όπως γράφει ο Sartre στο δοκίμιο φαινομενολογικής οντολογίας με τίτλο *«Το Είναι και το Μηδέν»*: *«αν έχω πρόθεση να περιγράψω τη σχέση του ανθρώπου με τη Γνώση, θα πρέπει αρχικά να πλησιάσω τη νέα δομή του είναι μου: το είμαι Για –τον- άλλον. Η ανθρώπινη πραγματικότητα θα πρέπει να είναι μέσα στο είναι της, με ένα και μόνο φανέρωμα: για τον άλλον»*. (σελίδα 316)

Στη φιλοσοφία του Υπαρξισμού η ελευθερία παίρνει σάρκα και οστά και αξιολογείται με μέτρο την προσφορά της στο κοινωνικό σύνολο προς την αληθινή κατάκτηση της Γνώσης. Στους *«Ηλίθιους»* το δίπολο Γνώση και Ελευθερία αξιολογείται συλλογικά, ως προσφορά σε επίπεδο κοινότητας και εξυμνείται το συναίσθημα του ανήκειν στο οργανωμένο σύνολο. Η αληθινή γνώση δεν αποκτάται με την απλή διανόηση στον Εμπειρισμό. Η γνώση καλείται να μετουσιωθεί σε εμπειρία, σε βίωμα. Η διανοητική γνώση καυτηριάζεται ως απαξία στον Υπαρξισμό, σε μια ανορθολογική παραδοξότητα: αυτήν της απόρριψης κάθε διάκρισης ανάμεσα στο υποκείμενο και το αντικείμενο. Πρόκειται, στην περίπτωση του έργου, για την *«ηλίθια κουταμάρα»* που με επίγνωση επικαλούνται οι ήρωες και που διαποτίζει καυστικά χιουμοριστικά τις ατάκες των *«Ηλιθίων»* του Simon

ΠΗΓΗ 2 Για το μαθητή.

Λέξεις κλειδιά: έρωτας, έξοδος από το εγώ, γνώση του άλλου

Στοιχεία ταυτότητας πηγής: Antoine De Saint Exupery, *«Ο Μικρός Πρίγκιπας»*.

Κεφάλαιο 21 «Η συνάντηση με την αλεπού».

1^η Προτεινόμενη αφορμή: Τραγούδι: « *Ο Μικρός Πρίγκιπας*», από το άλμπουμ «Ο κήπος των ευχών» (2005). Συνθέτης: Γ. Βαρσαμάκης, ερμηνεία Μάριος Φραγκούλης.

2^η Προτεινόμενη αφορμή: Τραγούδι: «*Όλα σε θυμίζουν*». Σύνθεση Μανώλης Ρασούλης. Εκτέλεση Χάρις Αλεξίου

Προτεινόμενη παράλληλη παρουσίαση της φράσης:

« *Η πνευματική παρουσία της βιολογικής σου απουσίας*».

Παρμένη απ' το έργο του Jean Paul Sartre «*Οι Λέξεις*» (*Les mots*), βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας 1964

Πως θα φτάσω στη διδασκαλία του αποσπάσματος του «*Μικρού Πρίγκιπα*»:

- Υπενθυμίζω ότι ακολουθώ φιλοσοφικά και παιδαγωγικά το Ανθρωπιστικό Αναλυτικό σε επίπεδο Ανάπτυξης Αναλυτικών Προγραμμάτων.
- Επανερχομαι σπειροειδώς στους Άξονες Οργάνωσης των Διδακτικών Ενοτήτων 1 και 11 και ανασκοπώ τα σημεία οργάνωσης.
- Λαμβάνω σαφώς υπόψη το επίπεδο και τις προσδοκίες των συγκεκριμένων μαθητών.
- Γνωρίζω ακόμη πως αποσπάσματα από το έργο «*Ο Μικρός Πρίγκιπας*» είναι οικεία στα παιδιά από το Δημοτικό και το Γυμνάσιο. Εμείς σπειροειδώς θα δράσουμε αναγωγικά (αλλά όχι εξοβελίζοντας την παιδικότητα- και εδώ χρειάζεται διάκριση στο χειρισμό) υποκαθιστώντας το απλουστευμένο κείμενο που γνώριζαν σε κείμενο Οντολογίας.
- Τονίζω εν κατακλείδι πως πρόκειται για μια μελέτη συνεχείας, της οποίας σκοπός είναι η απόκτηση στάσεων ζωής και όχι η κάλυψη πληθώρας ύλης. Η πρόταση αφορά σε δέκα διδακτικές περιόδους.

Προεργασία: Ζητώ από μαθητές να σταχυολογήσουν και εκτυπώσουν από το διαδίκτυο πληροφορίες που να αφορούν στο φιλοσοφικό όρο: «*Υπαρξισμός*». Ανεύρεση του όρου στα Ελληνικά. Αν δεν ελεγχθεί η σταχυολόγηση από τον διδάσκοντα δεν θα γίνει η παρουσίαση του πληροφοριακού υλικού. Χρόνος παρουσίασης 3 λεπτά. Με ενδιαφέρει να καταγραφούν στον πίνακα 3 λέξεις

κλειδιά που σχετίζονται με την οντολογία του Υπαρξισμού: άνθρωπος, συνείδηση, ελευθερία. Διασύνδεση Υπαρξισμού με κύριους εκφραστές του. Αναμένεται πως θα γίνει αναφορά στους Jean Paul Sartre (20^{ος} αι.) και Antoine De Saint- Exupery (1900-1944). Ο « *Μικρός Πρίγκιπας*» είναι ύμνος στον Εμπειρισμό και Υπαρξισμό συνάμα.

Ανάλυση και θεολογική αναγωγή:

Λέξη κλειδί «εγώ»: Ο πλανήτης του πρίγκιπα, ο ψυχισμός του. Όλα τα αντικείμενα υπηρετούν ίσα- ίσα τον ίδιο, σε μια κεντρομόλα περιστροφή: ο άκρατος εγωισμός. Θεολογικά η (αντι) αλληλοπεριχώρηση του «είναι έναντι» του ίδιου του «γίνεσθαι έναντι».

Στον πλανήτη παραμένει σε αδράνεια μαζί με τα άλλα αντικείμενα και το όχημα, το διαστημόπλοιο. Διαστημόπλοιο= η έμφυτη τάση του «κοινωνείν», η φορά, η δημιουργικότητα, φύσει στοιχείο του κατ'εικόνα.

Άλλοι πλανήτες: διαδικασία ένταξης στον κοινωνικό μακρόκοσμο, μέχρι να καταλήξεις στο να βρεθείς ενώπιον της υποστατικής παρουσίας συγκεκριμένου προσώπου, να καταλαγιάσεις.

Έρημος: η ψυχική αταραξία. Πολλές φορές η αταραξία είναι χειρότερη από την πνευματική ασπερμία αφού απουσιάζει ο προβληματισμός.-Η αλεπού: το θηλυκό μέρος της ανθρώπινης ψυχής, η δημιουργικότητα, η ενόραση, η αναγωγή, το αληθινό δηλαδή απότοκο του έρωτα.

Η διαδικασία της «εξημέρωσης» της αλεπούς: διασύνδεση με τα στάδια της Ψυχολογίας του Βάθους, και τη φράση « μη μου σκοτίζεσαι, είμαι γιατρός». *Ιδιαίτερη* έμφαση στο ρήμα «σκοτίζεσαι» του Ιερού Χρυσοστόμου: στην περίπτωση του πρώτου κειμένου, με την εμβόλιμη εφαρμογή της Ψυχολογίας του Βάθους ως γόνιμη Πατερική τακτική, η εξημέρωση ως αποδοχή πλέον, είναι απότοκο της παραδοχής της οποίας προηγήθηκε ο κατακερματισμός του «εγώ» δια του «είμαι αμαρτωλή και βρώμικη».

Λέξη κλειδί «εσύ»: Από το *Εγώ στο Εσύ*, σε αυτή τη διελκυστίνδα κάποιος τρίτος πρέπει να πεθάνει για να ζήσει η ανδρόγυνη σχέση (κεφάλαιο 11) : ο θάνατος του Εγώ. Και παύει πια να υπάρχει ή έστω να υποβόσκει το φοβικό

στοιχείο. Στο κείμενο του Ιερού Χρυσοστόμου P.G. 52, 404A- 411B « ο λύκος δεν τολμά να πλησιάσει πια», ενώ στον «Μικρό Πρίγκιπα» η παρουσία του μεταμορφώνει τα υλικά πράγματα, κι η απουσία του τα μετουσιώνει , τα αφθαρτοποιεί στο χώρο και στο χρόνο: *το επέκεινα*.

Βιβλιογραφία:

Γιανναράς, Χ. (1987)⁴ *Το πρόσωπο και ο έρωας*. Αθήνα: Δόμος

Θεοδωρίδης, Χ. (1982)² *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*. Αθήνα: Εστία

Κουτσελίνη, Μ. (2010) *Η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση και η ανάγκη επαναπροσδιορισμού του Αναλυτικού Προγράμματος*. Στον Πυργιωτάκη και Οικονομίδη (Επιμ.) *Περί Παιδείας Διάλογος*, Ρέθυμνο: Σχολή Επιστημών Αγωγής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.

Μάριος Μ, Αθανάσιος Π. (2009)⁹ *Θέματα Χριστιανικής Ηθικής*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Marvin Neil Simon Internet Broadway Database, American Masters@ pbs.org, Brainy Quote, Think Exist, Answers.com

Πατερικές παραθέματα:

1. Βασιλείου του Μεγάλου «*Οι γυναίκες που με το πρόσχημα της ευσέβειας αρνούνται τη συζυγική σχέση*». Εις Ματθαίον ομιλία ΠΣΤ', 4, ΕΠΕ 12, 312-MG 58, 768
2. Γρηγορίου Ναζιανζηνού: «*Η Ενανθρώπιση του Θεού*» P.G.36, 312-31
3. Γρηγορίου του Παλαμά «*Προς Ξένην*»PG.150,1069C
4. Ιωάννη Χρυσοστόμου: «*Η εορτή των Χριστουγέννων*» P.G.36, 633-636

Sartre J.P. (2007) *Το είναι και το μηδέν*. Μετάφραση Κ. Παπαγιώργης. Αθήνα: Παπαζήσης